

Катја Кахлина

***Лезбеј-носѝ/Гејносѝ:
Очекувањата од
комбинирањето на макро
и микро перспективите
во истражувањето на
сексуалните идентитети****

Не е толку „лезбејското“ тоа што го проучуваме колку што тоа се мноштвените, променливите процеси кои лезбејското тело ги зазема и ги извршува на пропусниот менискус помеѓу социјалното и себноста.

Тамсин Вилтон (Tamsin Wilton) 1995: 49

По појавата на квир како нова перспектива за начинот на кој се произведуваат и репродуцираат социјалните структури и односи во раните 1990-ти години, концептот на сексуален идентитет како и сите форми на идентитетна политика станаа сериозна цел на критика поради есенцијализирањето и втемелувањето во постојните социјални норми, категории и поделби кои се во основата на произ-

* Овој есеј е дел од теориската рамка на моето докторско истражување за геј и лезбејски идентитети во контекст на градење и зачувување на хрватската национална држава (од 1990 година до сега). Во мојот докторски проект ја испитувам конститутивната улога на хетеросексизмот и специфичните родови режими во националистичките и проевропските проекти за градење и зачувување на хрватската национална

Katja Kahlina

***Lesbian-ness/Gay-ness:
The Prospects of
Combining Macro and
Micro Perspectives
in Sexual Identities
Research****

It is not so much “the lesbian” which we study, as the multiple, shifting processes which the lesbian body inhabits and enacts at the permeable meniscus between the social and the self.

Tamsin Wilton 1995: 49

After the emergence of квир as a new perspective on the way social structures and relations are produced and reproduced in the early 1990s the concept of sexual identity as well as all forms of identity politics became serious targets of critiques because of essentializing and underpinning the existing social norms, categories and divisions that are in the basis of production and maintenance of social hierarchies. Identifying the

* This paper is a part of the theoretical framework of my current PhD research on gay and lesbian identities in the context of building and upholding Croatian nation-state (from 1990 to the present). In my PhD project, I explore the constitutive role of heterosexism and specific gender regimes in the nationalist and pro-European projects of building and upholding the Croatian nation-state in 1990s and 2000s. Since the main aim of my research is to ex-

ведувањето и одржувањето на општествените хиерарии. Идентификувајќи ја категоријата на сексуален идентитет како опресивна институција и како дел од нормативните практики, повеќето квир теоретичари предлагаат да се елиминира целиот концепт на сексуален идентитет и да се размислува за сексуалноста во смисла на актот и на еротското задоволство.

Сепак, во концептот на мноштеност и плурализам на доцниот капитализам којшто ја опкружува модерната индивидуа која секогаш има потреба да изгради унитарна и кохерентна „себност“ (Giddens 1993, Castells 1997) од една страна, и доминацијата на хетеропатријархијата заснована врз институционализираната хетеросексуалност како единствен „доличен“ начин да се биде сексуален/а којшто исклучува нехетеросексуални идентитети и практики, од друга страна, верувам дека е од клучно значење ниедно критичко испитување да не го игнорира истрајното постоење на лезбејските и геј

држава во 1990-тите и 2000-тите. Бидејќи главната цел на моето истражување е да ги испитам различните начини како лезбејките и геј лицата се гледаат себе си, нивните сексуални преференци и практики во врска со нивното чувство на национална припадност во даден контекст, овој есеј е обид да се изгради приод којшто ќе ми дозволи да ги истражам и проценам следниве прашања кои се клучни за мојот проект: 1) начините на кои различните социјални категории – род, сексуалност и етникум, во мојот случај - функционираат како конститутивни едни за други на макро ниво на социјално структурирање; 2) како луѓето поставени како „друго“ во однос на нацијата ги приближуваат двете контрадикторни позиции и идентификации – сексуални и национални припадности – во нивната битка да изградат унитарно „себност“.

category of sexual identity as an oppressive institution and a part of normalizing practices, what most queer theorists propose is to eliminate the whole concept of sexual identity and to think about sexuality in terms of the act and the erotic pleasure.

However, in the context of multiplicity and pluralism of late capitalism that surrounds the modern individual always in need to build a unitary and coherent “self” (Giddens 1993, Castells 1997) on the one hand, and the domination of heteropatriarchy based on institutionalized heterosexuality as the only “proper” way of being sexual that excludes non-heterosexual identities and practices on the other, I believe it is of crucial importance that any critical inquiry not ignore the persistent existence of lesbian and gay identities as social reality. Hence, in this paper I will combine different bodies of literature such as materialist feminist perspective on the social and the

---

amine how lesbians and gays differently see themselves, their sexual preferences and practices in relation to their sense of national belonging in the given context, this paper is an attempt to build an approach which will allow me to explore and assess the following issues that are crucial for my project: 1) the ways different social categories - gender, sexuality and ethnicity in my case - function as constitutive of each other on the macro-level of social structuring; 2) how people positioned as “other” in relation to the nation make coherence between the two contradictory positions and identifications - sexual and national belongings – in their struggles to build a unitary “self.”

идентитетите како социјална реалност. Така, во овој есеј ќе комбинирам литературни корпуси, како што се материјалистичко-феминистичка перспектива за социјалното и теориите за „себноста“ како рефлексивен автонатив, за да ги испитам потенцијалите на еден пристап кон сексуалните идентитети кој го одбива есенцијалистичкото гледиште кон идентитетот како даденост без целосно да го напушти поимот за сексуалноста како идентитет.

Прво, за да заговарам пристап кој ќе ја земе предвид опстојноста на категоријата на сексуален идентитет којшто е производ на политички и економски, како и идеолошки поредок, ќе ги разгледам основните претпоставки на новите постмодерни пристапи кон субјективитетите и јазикот, заедно со критика на прилично културалистичкиот квир поглед на сексуалноста поставен од страна на Розмари Хенеси (Rosemary Hennessy) од нејзината материјалистичко – феминистичка перспектива (Hennessy 1993b, 2000). Потоа ќе преминам на умерените теории за идентитет, кои се концептуализирани како производ на поединечна авторефлексивна практика, а остануваат врзани за одреден социокултурен репертоар присутен во дадениот контекст, така овозможувајќи ни да се придвижиме отаде поделбата дејствителност наспроти структура (Borneman 1992, Somers 1994). Конечно, ќе го претставам концептот на Тамсин Вилтон (Wilton 1995) за „лезбеј-ност“ (lesbian-ness), дефиниран како општествен процес ситуиран во содејствувањето на социјалното и личното. Така, тоа е одличен пример за преиспитувањето на сексуалниот идентитет како идентификациска практика, што ни овозможува да дадеме објаснување за динамиката во однос на идентификацијата и да бидеме поконкретни во однос на процесите кои ги истражуваме. Спојувајќи ги двете погорни дебати, мојата цел е да го прифатам пристапот кон сексу-

theories about the “self” as a reflexive self-narrative in order to explore the potentials of an approach to sexual identities that reject the essentialist view on identity as a given without completely abandoning the notion of sexuality-as-identity.

Firstly, in order to argue for an approach that will take into account the persistence of the category of sexual identity that is product of the political and economic as well as ideological order, I will discuss the main assumptions of new postmodern approaches to the subjectivities and language together with a critique of the rather culturalist queer view on sexuality posed by Rosemary Hennessy from her materialist-feminist perspective (Hennessy 1993b, 2000). I will then move to the middle ground theories of identity that are conceptualized as a product of the individual self-reflexive practice, while nevertheless bound to a particular socio-cultural repertoire present in the given context, thus allowing us to move beyond agency vs. structure divide (Borneman 1992, Somers 1994). Finally, I will introduce Tamsin Wilton’s (1995) concept of “lesbian-ness,” defined as a social process situated in the interface between the social and the personal. Hence, it is an excellent example of the reassessment of sexual identity as a practice of identification, which enables us to account for the dynamics in relation to identification and be more specific about the processes we explore. By bringing the above debates together, my aim is to endorse the intermediary approach to sexuality-as-identity beyond the essentialism vs. social constructionism divide that opens up a space for exploration of the particular ways non-heterosexual people handle the conflicting meanings of their actual social positions in the constant struggle of creating a unitary “self.”

алноста како идентитет, кој ја надминува поделбата есенцијализам/социјален конструктивизам и којшто отвора простор за истражување на посебните начини на кои нехетеросексуалните лица се справуваат со конфликтните значења на нивните стварни социјални позиции во постојаната борба на создавање на унитарна „себност“.

Сексуални идентитети: од квир концепции до историски материјализам

Дебати за формирањето и значењата на модерните геј и лезбејски идентитети започнаа по појавата на лезбејското и геј движење на почетокот на 1970-тите години во Соединетите Американски Држави, Австралија и во Западна Европа (Wilton 1995). Од самиот почеток, овие дебати, заедно со студиите за геј и лезбејските идентитети и нивните истории се во голема мерка дел од пошироките дебати за самиот идентитет по линија на поделбата есенцијализам/социјален конструктивизам (Fuss 1989; Butler 1993a, Wilton 1995). Пионерското дело на Мишел Фуко (Michel Foucault) *Историја на сексуалноста* (The History of Sexuality) (1988),¹ во кое тој докажува дека *хомосексуалните идентитети* се производи на психолошки, психијатриски и медицински дискурси од доцниот 19 век, кога истополовите чинови почнаа да се читаат како доказ за одреден вид луѓе, што даде основа за критика на есенцијалистички поими за хомосексуални идентитети која почиваше врз претпоставката дека геј лицата и геј идентитетите постоеле низ историјата² и влијаеле врз појавата на социјалниот конструктивистички пристап кон (хomo)сексуалните идентитети. По студиите на Фуко, како и на Мери Мекинтош (Mary McIntosh) и Џефри Векс (Jeffrey Weeks)³, историчарите на социјалниот конструктивизам⁴ нагласуваат дека сексуалните ка-

Sexual identities: from queer conceptions to historical materialism

Debates on the formation and meanings of the modern gay and lesbian identities started after the rise of the lesbian and gay movement at the beginning of the 1970s in the US, Australia and Western Europe (Wilton 1995). From the very beginning these debates, together with studies about gay and lesbian identities and their histories, are to a great extent part of the larger debates about identity itself along the line of essentialism vs. social constructionism division (Fuss 1989; Butler 1993a, Wilton 1995). It is Michel Foucault's groundbreaking work *The History of Sexuality* (1988)¹ in which he argues that *homosexual identities* are products of psychological, psychiatric and medical discourses of late 19th century when same-sex acts began to be read as an evidence of a particular type of person, that provided a ground for criticism of essentialist notions of homosexual identities that are based on the presupposition that gay people and gay identities existed throughout history² and influenced the emergence of social constructionist approach to (homo)sexual identities. Following Foucault's and also Mary McIntosh's and Jeffrey Weeks' studies,³ social constructionist historians⁴ emphasize that sexual categories are products of specific socio-historical contexts, that homosexual identities are creation of late 19th century Western societies and that it is precisely the changes in sexual categories that need to be researched.

тегории се производи на специфични социо-историски контексти, дека хомосексуалните идентитети се креација на западните општества од доцниот 19 век и дека токму промените во сексуалните категории се тие што треба да се истражуваат.

Од почетокот на 1990-тите се појави нова тенденција во пристапите кон (хомо)сексуалните и геј и лезбејски идентитети. На нејзиното појавување повторно влијаеше делото на Фуко, заедно со аргументите на Џудит Батлер за идентитетните категории како инструменти на регулаторни режими и, понатаму, дека идентитетните категории се секогаш и неизбежно исклучувачки практики и основа за хетеронормативност (Butler 1993b). Уште поконкретно, во нејзиниот влијателен есеј „Имитација и родова непокорност“, Батлер докажува дека да се тврди дека некој е лезбејка/геј секогаш претставува чин на исклучување, „радикално прикривање“ со цел да се создаде поврзаност (Butler 1993b). За да се избегнат исклучувања, Батлер се залага за деконструкција на целиот концепт на *сексуален идентитет* (Butler 1993b). Токму ова барање за елиминирање на категоријата на сексуален идентитет стана основа на квир теоријата и нејзиниот нов пристап кон (хомо)сексуалноста.

Во склад со постмодернистичката критиката на емпиризмот и на големите наративи, квир теоријата го доведува во прашање поимот сексуалност како стабилен, фиксен идентитет и ги изразува мноштвото, нестабилноста и флуидноста на субјектните позиции. Уште повеќе, откривајќи ги идентитетите како конвенции и делови од практиката на (хетеро)нормирање, постмодерната лезбејска и геј теорија претставува силна критика на сите форми на идентитетна политика за есенцијализирање и определување на постојните социјални норми, категории и поделби преку нивниот поим за идентитет како

From the beginning of 1990s, a new tendency in approaches to (homo)sexuality and gay and lesbian identities surfaced. Its emergence was again influenced by the work of Foucault, together with Judith Butler's arguments about identity categories as the instruments of regulatory regimes and, what is more, that identity categories are always and inevitably exclusionary practices and the basis of heteronormativity (Butler 1993b). More specifically, in her influential essay "Imitation and Gender Insubordination" Butler argues that to claim that one is a lesbian/gay is always an act of exclusion, a "radical concealment," in order to make a coherence (Butler 1993b). To avoid exclusions, Butler argues for the deconstruction of the whole concept of *sexual identity* (Butler 1993b). It is this demand for elimination of the category of sexual identity, which became a basis of queer theory and its new approach to (homo)sexuality.

In line with postmodernism's critique of empiricism and grand narratives, queer theory calls into question the notion of sexuality as a stable, fixed identity and exposes the multiplicity, instability and fluidity of subject positions. Moreover, revealing identities as conventions and parts of (hetero)normalizing practice, postmodern lesbian and gay theory poses a strong critique of all forms of identity politics for essentializing and reifying the existing social norms, categories and divisions through their notion of identity as obvious and authentic embodiment (Hennessy 1993b).

очигледно и автентично отелотворување (Hennessy 1993b).

Според моето мислење, од претходно направените поенти следи дека нема сомнеж во тоа дека оваа нова концепција на сексуалноста како чин, практика и домен на задоволство претставува непроценлив теориски придонес за издигнување над есенцијализираниот поим на сексуален идентитет – лична, стабилна одлика со која се раѓаме. Сепак, како што јас гледам на нештата, постои можност постојаното нагласување на бесконечната променливост и флуидност да стане нешто што Брубекер и Купер (Brubaker и Cooper 2000) го нарекуваат „клишеизиран конструктивизам“, т.е. тенденција дека задолжителните карактеристики на конструираниот идентитет, како што се „мноштвени“, „нестабилни“, „во тек“, „договорени“ итн. стануваат академски автоматизми чии значења не се доведуваат во прашање, попречувајќи на овој начин понатамошните прашања за самиот процес на произведување и репродуцирање на одредени идентитети како општествени реалности. Со други зборови, тоа што овие аргументи на социјалните конструктивисти обично го игнорираат е самата димензија на сексуалноста – нејзината реалност како идентитетна категорија – која, како што самиот Фуко (1988) истакнува, е формирана во Европа од 19 век, со преориентирање од сексуалниот чин, практиката, кон актерот, и чии специфики се во контекст(ите) на доцниот капитализам (Hennessy 2000).

Во врска со мојот интерес за претпоставување и отфрлање на идентитетните категории како нестабилни и комплексни е уште еден аспект на постмодернистичките пристапи кон (хомо)сексуалноста, кој беше сериозно критикуван од материјалистичко-феминистичките академски мис-

In my view, from the points made above, there is no doubt that this new conception of sexuality as an act, practice and the domain of pleasure represents an invaluable theoretical contribution for moving beyond the essentialized notion of sexual identity – a personal, stable feature that somebody is born with. However, as I see it, there is a possibility that the constant emphasis on endless change and fluidity might become what Brubaker and Cooper (2000) call a “clichéd constructivism,” i.e. a tendency that obligatory characteristics of constructed identities such as “multiple,” “unstable,” “in flux,” “negotiated” etc. are becoming academic automatisms whose meanings are not in question, preventing in this way further questions about the very process of production and reproduction of particular identities as social realities. In other words, what these social constructionist’s arguments tend to ignore is the whole dimension of sexuality – its reality as an identity category – which as Foucault (1988) himself points out, is formed in 19th century Europe with the shift from the sexual act, practice to the actor, and which has its specificities in the context(s) of late capitalism (Hennessy 2000).

In relation with my concerns about presupposing and dismissing identity categories as unstable and complex is another aspect of postmodernist approaches to (homo)sexuality that was seriously criticized by materialist feminist scholarship – the limitation of sexuality to the field of discursive, symbolic, cultural.

лител(к)и – ограничувањето на сексуалноста само на областа на дискурзивното, симболичкото, културното. Како што истакнува Розмари Хенеси, една од најистакнатите фигури на материјалистичкиот феминизам во Соединетите Американски Држави, од гледна точка на голем број постмодерни научници кои ги истражуваат лезбејските и геј прашања, општествените сили кои се основата на производството на сексуални субјективитети функционираат исклучиво во областа на културна репрезентација (Hennessy 1993b, 2000). Според Хенеси, таквите концепти на сексуалност кои не успеваат да остварат врска помеѓу културното произведување на разлика и економските и политичките аспекти на општествен ред, ги попречуваат испитувањето и анализирањето на начините на кои општественото произведување на сексуалноста е поврзано со други „општествени тоталитети“⁵ како што се родот, класата, расата, етницитетот итн. во социо-историски контекст на капиталистичкиот патријархат. Бидејќи, како што Хенеси постојано нагласува, општествените тоталитети продолжуваат да ги структурираат нашите животи, па оттаму анализите кои тврдат дека го критикуваат постојниот општествен ред не може да си дозволат да ги игнорираат (Hennessy 1993a). Понатаму, според Хенеси, идентификувајќи ја современата „себност“ како нестабилна и фрагментирана без да упатат на идеолошките, политичките и економските механизми кои учествуваат во произведувањето на таквите субјективитети, некои постмодерни мислителѝ всушност придонесуваат кон поттикнувањето на производството на субјект кој се вклопува во неоимперијалистичката капиталистичка потрошувачка култура којашто во голема мера зависи од мноштвените, фрагментирани субјекти (ibid.). Наместо тоа, Хенеси и другите материјалистички феминисти се залагаат е пристап којшто ќе ги иско-

As Rosemary Hennessy, one of the most prominent figures of materialist feminism in the US points out, from the point of view of a large number of postmodern scholars researching lesbian and gay issues, social forces that are in the basis of production of sexual subjectivities operate exclusively in the field of cultural representation (Hennessy 1993b, 2000). According to Hennessy, such conceptions of sexuality that fail to draw a link between cultural production of difference with the economic and political aspects of social order, foreclose the investigation and analysis of the ways the social production of sexuality is interrelated with other “social totalities”⁵ such as gender, class, race, ethnicity etc. in the socio-historical context of capitalist patriarchy. Because, as Hennessy persistently highlights, social totalities remain to structure our lives and therefore the analyses that claim to be critical to existing social order cannot afford to ignore them (Hennessy 1993a). Furthermore, according to Hennessy, by identifying the contemporary “self” as unstable and fragmented without referring to the ideological, political and economic mechanisms that participate in the production of such subjectivities, some postmodern scholars actually play their own role in fostering production of subject who fit into the neo-imperial capitalism’s consumer culture, which is in large dependent on the multiple, fragmented subjects (ibid.). Instead, what Hennessy and other materialist feminists argue for is an approach that will utilize postmodern assumptions about “unstable subject” that is the construct of signifying practices rather than some stable (essential) entity, however asserting at the same time that modes of intelligibility, i.e. the meaning-production practice is always influenced by as much as influences the political and economic practices in a given socio-historical context (Hennessy 1993a, Lury 1995). In other words, what Rosemary Hennessy calls for is a relational approach based on the perception of social in terms of

ристи постмодерните претпоставки за „нестабилниот субјект“ кој поскоро е конструкт на означувачки функции отколку стабилен (суштински) ентитет, сепак истовремено тврдејќи дека моделите на интелигибилност, т.е. практиката на произведување на значење е секогаш под влијание, колку што и самата влијае политичките и економските практики во даден социо-историски контекст (Hennessy 1993a, Lury 1995). Со други зборови, Розмари Хенеси повикува на релациски пристап заснован врз перципирањето на општественото во смисла на системи и структури на односи во кои врските меѓу културните, економските и политичките практики се преодредени (over-determined).

Според моето мислење, токму концептот на преодреденост го овозможува понатамошното размислување за сексуалните идентитети на начин којшто би ги зел предвид и инсистирањето на сексуалниот идентитет како процес на постојано договарање на значењата, карактеристичното за квир теоријата, заедно со тврдењата на материјалистичките феминисти за врските меѓу политичкиот, економски и идеолошкиот ред во систематското произведување и репродуцирање на социјалните хиерархии. Земајќи го концептот на преодреденост, со мали модификации, од Алтисер (Althusser), Хенеси (1993a) го користи, меѓу другото, за концептуализирање на конструирањето на модерните субјекти на начин кој би ги избегнал и целосниот детерминизам и претходно споменатиот „клишеизиран конструктивизам“. Поконкретно, со концептуализирање на општественото како доминантно комплексно цело со контрадикција во неговите основи, гледиштето на Алтисер ни дозволува да размислуваме за разликите и измените како преодредени, т.е. како конкретна модификација на комплексната и контрадикторна

systems and structures of relations, which are by no means stable, but structured as a network of relations in which links between cultural, economic, and political practices are over-determined.

In my view, it is precisely the concept of over-determination that makes possible further thinking about sexual identities in the way that would take into account both the queer theory's insistence on sexual identity as a process of constant negotiation of meanings together with the materialist feminist's arguments about connections between the political, economic and ideological order in systemic production and reproduction of social hierarchies. Taking the concept of over-determination with slight modifications from Althusser, Hennessy (1993a) makes use of it among other things to conceptualize the construction of modern subjects in a way that would avoid both complete determinism and the previously mentioned "clichéd constructivism." More specifically, by conceptualizing social as a dominating complex whole with the contradiction in its bases, Althusser's view allows us to think about differences and alterations as over-determined, i.e. as concrete modification of the complex and contradictory dominating structure that are neither stable categories nor pure contingencies (Althusser 1997). However, as the blind spot of Althusser's concept of over-determination Hennessy identifies his assertion

доминантна структура, кои не се ни стабилни категории, ниту чисти случајности (Althusser 1997). Сепак, како недостаток на Алтисеровиот концепт на пре-одреденост, Хенеси го идентификува неговото тврдење за економското како „последна инстанца“ што ја исклучува можноста за какви било општествени борби, освен на оние засновани на класата. Понатаму, продолжува Хенеси, неговата теорија на „интерпелација“⁶ како објаснување на формирањето на субјектот е прилично детерминистичка и затоа не може да ја објасни социјалната промена (Hennessy 1993a).

За да го надмине Алтисеровиот економизам, но за сè уште да ја зачува објаснувачката моќ на неговиот поим на пре-одреденост, Хенеси предлага пристап којшто го нарекува „глобална теорија на општественото“. Упатувајќи на концептот на „артикулација“ искован од Лаклау (Laclau) и Муф (Mouffe) за објаснување на општественото како низа од артикулирани сфери, но кои го користат исклучиво во рамките на доменот на дискурзивни практики, таа го користи за концептуализирање на „односите меѓу идеолошките, економските и политичките сфери на производството, така проширувајќи ја логиката на пре-одреденост врз општествените односи на сите нивоа на анализа“ (Hennessy 1993a: 30). Според Хенеси, таквата „глобална теорија на општественото“ треба да овозможи идеологијата, односно, склопот практики на создавање значења, кои ги сочинуваат модусите на интелегибилност во определен социо-историски контекст, да се концептуализира како „продуктивна материјална практика во една пре-одредена релација кон економските и политичките практики“ (Hennessy 1993a: 30). Со други зборови, преиспитувањето на Хенеси на пре-одреденоста од перспектива на „артикулациски практики“ отвора простор да се објасни

about the economic as the “last instance,” which excludes the possibility for any social struggles except for those based on the class. What is more, continues Hennessy, his theory of “interpellation”⁶ as an explanation for the subject formation is rather determinist and thus cannot account for social change (Hennessy 1993a).

In order to move beyond Althusser’s economism, but still to preserve the explanatory power of his notion of over-determination, Hennessy proposes an approach, which she calls a “global theory of the social.” Referring to the concept of “articulation” coined by Laclau and Mouffe to explain the social as an array of articulated spheres, but who employ it exclusively within the domain of discursive practices, she uses it to conceptualize “relations among ideological, economic and political spheres of production, thus broadening the logic of over-determination to social relations at all levels of analysis” (Hennessy 1993a: 30). Such a “global theory of the social,” according to Hennessy, should allow ideology i.e. the ensemble of meaning-making practices, which constitute the modes of intelligibility in particular socio-historical context, to be conceptualized as “a productive material practice in an over-determined relation to economic and political practices” (Hennessy 1993a: 30). In other words, Hennessy’s reassessment of the over-determination from the perspective of “articulatory practices” opens up a space to explain the cultural production of meanings as both producing and produced by the economic and political structures in the given context.

културното произведување на значења и како нешто што ги произведува и како произведено од економските и политичките структури во даден контекст.

Во склад концепцијата на Хенеси за глобална теорија на општественото како убедливо објаснување на начините на кои се произведуваат и репродуктираат социјалните хиерархии од една страна, и со мојот интерес за „чисто културниот“ пристап на квир теоријата кон сексуалноста од друга страна, би сакала да го покренам следново прашање/а: како да се искористи глобалната теорија на општественото во понатамошната концептуализација на поимот *сексуален идентитет*? Како да се теоризираат сексуалните идентитети без да се есенцијализираат или без да се падне во замка на негирање на нивното опстојување како општествена категорија?

Идентитет и наратив: Сексуални идентитети помеѓу личното и општественото

Како што веќе укажав, една од највлијателните расправи за сексуалноста како социо-културна конструкција е онаа на Мишел Фуко (1988). Централниот аргумент на неговата тритомна студија е дека „сексуалноста“ е производ на буржоазијата на доцниот 18 и раниот 19 век, којашто, за да оствари себеафирмирање, почнала да го негува телото, да се грижи за него, да го прави изолирано од другите, односно, ја применила технологијата на секс или „сексуалност“. Тврдејќи дека „сексуалноста“ е измислица на буржоазијата, Фуко целосно ги отфрла доминантните толкувања за сексуалноста како репресирана, кои, како што истакнува Фуко, неизбежно претпоставуваат постоење на сексуалноста како суштинско, однапред дадено место на репресија кое ветува можност за ослободување (Foucault 1988).

In line with Hennessy's conception of global theory of the social as a compelling explanation of the ways social hierarchies are produced and reproduced on the one hand, and my own concerns with queer theory's "merely cultural" approach to sexuality on the other I would like to rise following question(s): how to utilize the global theory of the social in further conceptualization of the notion of *sexual identity*? How to theorize sexual identities without essentializing them or falling into a trap of negating their persistence as a social category?

Identity and narrative: Sexual identities between personal and social

As I have already indicated, one of the most influential discussions about sexuality as a socio-cultural construct is the one by Michele Foucault (1988). The central argument of his three-volume study is that "sexuality" is a product of the late 18th and early 19th century bourgeoisie, who, in order to achieve self-affirmation, started to cultivate the body, to take care of it, to make it isolated from others i.e. employed the technology of sex or "sexuality." By claiming that "sexuality" is an invention of bourgeoisie, Foucault completely rejects the dominant interpretations of sexuality as repressed, which, as Foucault points out, inevitably presuppose the existence of sexuality as an essential, as a pre-given site of repression which promises the possibility of liberation (Foucault 1988). At the same time, in his attempts to break with widely accepted repressive paradigm based on the assumption about

Во исто време, во неговите обиди да раскрсти со широкоприфатените репресивни парадигми засновани врз претпоставката за постоење на само еден центар на моќ – репресивно воспоставување на закон – Фуко ја концептуализира моќта како позитивна и продуктивна повеќедимензионална мрежа на односи на моќ кои никогаш не би можеле точно да се локализираат од страна на институции и механизми (ibid.). Сепак, по мое видување, тоа што е занемарено во таква концепција на механизмите на моќ, во смисла на нелокализирачки, трансформативни и нестабилни констелации на односи на моќ, е една определна стабилност на односите на моќ низ времето и трајноста на определени формации, институции, како и режими на доминација. Со други зборови, верувам дека фукоовскиот модел на моќ којшто се користи од неброени позиции без јасна поделба помеѓу тие кои доминираат и тие кои се доминирани, ни попречува да ги видиме начините на кои идеолошките, политичките и економските практики функционираат заедно во произведувањето и одржувањето на нееднакви општествени односи.

Во еден од неговите подоцнежни есеи „Говернменталност“ (Governmentality, 1991) Фуко повеќе се занимава со модерната држава како доминантна социо-политичка формација на капитализмот и конкретните *владејќелни* практики кои ги применува државата (Foucault 1991). Во согласност со неговата концепција за некусот моќ/знаење, моќта на владата Фуко ја наоѓа во знаењето на нејзиното население кое се заснова на произведувањето на извесни категории и значења преку кои населението станува видливо и, со тоа, владливо (ibid.). Она што следува од тврдењето за населението како централен проблем на модерната држава е, од една страна, растечкото значење на регулаторните и корективните механизми

the existence of only one center of power – repressive institution of law – Foucault conceptualizes power as a positive and productive multidimensional web of power relations that could never be exactly localized by institutions and apparatuses (ibid.). However, in my view, what is neglected in such a conception of mechanisms of power, in terms of non-localizable, transformative, and unstable constellations of power relations, is a certain stability of relations of power through time and durability of particular formations, institutions, as well as the regimes of domination. In other words, I believe that Foucauldian model of power that is exercised from countless positions with no clear division between those who dominate and those who are dominated prevents us from seeing the ways in which ideological, political and economic practices function together in producing and maintaining unequal social relations.

In one of his later essays “Governmentality” (1991) Foucault engages more with the modern state as a dominating socio-political formation of capitalism and the particular *governmental* practices enacted by the state (Foucault 1991). In accordance with his conception of power/knowledge nexus, Foucault locates the power of government in the knowledge of its population that is based on the production of reliable categories and meanings through which population becomes visible and, thus, governable (ibid.). What is implicit from the argument about the population as the central problem of the modern state is, on the one hand, growing importance of the regulatory and corrective mechanisms at the expense of repressive ones, which, consequently, gives

на сметка на репресивните, кое, консеквентно, му дава на законот нова регулаторна функција во нормирањето на општество. Од друга страна, како што објаснува Фуко во првата книга на *Историја на сексуалноста* (1988), посебно *сексои*, како средство на пристапување и кон индивидуалното тело и кон репродукцијата на целото население е тој којшто стана основа за регулативите кои го овозможуваат создавањето на вештачко зедништво меѓу сексот, родот и посакувањето коешто го користат како заедничко верување (Foucault 1988). Еднаш декларирано како универзална вистина, заедништвото на сексот, родот и сексуалноста стана ултимативна стратегија на владеење, институционализирана во форми како што се семејството, бракот, хетеросексуалноста и хомосексуалноста како нејзини централни инструменти (Foucault 1991).

Сепак, кога се расправа за идентитетите, или попрецизно кажано, сексуалноста како идентитет како посебен облик на нормирачки практики, важно е да се забележи дека, како што Џон Борнман (John Borneman) со право истакнува, интеракцијата помеѓу државата и населението ретко завршува со апсолутна победа на државата (Borneman 1992). Поконкретно, земајќи ги аргументите на Фуко за нормирачките стратегии на државата, односно за практики на именовање и поделување кои ги определуваат конкретните категории на „себност“ на тој начин врамувајќи ги термините во кои граѓаните се гледаат себеси како појдовна точка, Борнман сепак тежнее да истакне дека конкретните значења и категории произведени преку државните владетелни практики не им се едноставно наметнати на поединците. Напротив, Борнман тврди дека секој(а) поединец(ка) има контрола врз употребите на категориите и врз капацитетот на авторефлексија (Borneman 1992).

the law new regulatory function in normalizing society. On the other hand, as Foucault explicates in the first volume of *History of Sexuality* (1988), it is particularly sex as a means of access to both individual body and reproduction of entire population, which became the basis for regulations that made possible the creation of the artificial unity between sex, gender and desire and make use of it as the common belief (Foucault 1988). Once declared a universal truth, the unity of sex, gender and sexuality became the ultimate strategy of governing, institutionalized in the forms such as family, marriage, heterosexuality, homosexuality as its central instruments (Foucault 1991).

However, when discussing identities, or, to be more precise, sexuality-as-identity, as a particular mode of normalizing practices, it is important to note that, as John Borneman rightly points out, the interaction between the state and the population rarely ends up in the absolute victory of the state (Borneman 1992). More precisely, taking Foucault's arguments about the normalizing strategies of the state, i.e. practices of naming and dividing that define particular categories of the "self" thus framing the terms in which citizens see themselves as a point of departure, Borneman nevertheless strives to emphasize that the particular meanings and categories produced through state's governmental practices are not merely imposed onto individuals. On the contrary, Borneman argues that every individual has control over the uses of categories and the capacity of self-reflection (Borneman 1992).

Има два аспекта на тврдењето на Борнман кои ги сметам за клучни за развивањето на перспективата за сексуалните идентитети отаде поделбата есенцијализам наспроти социјален конструкционизам. Првиот е во врска со неговото објаснување дека државата може да биде успешна во озаконувањето на нејзините барања врз населението, само кога поединците интернализираат одредени категории и значења и го користат тоа за конструирање на нивните сопствени животи во смисла на споделени „мастер наративи“ – кохерентни приказни кои се користат и од страна на државата и од страна на поединци (Borneman 1992). Со неговата концепција на кохерентни „мастер наративи“ кои ги обликуваат личните искуства во нешто општествено споделено, Борнман се приближува до поимот на Хенеси за „социјални целости“ во смисла на темелните принципи на социјално структурирање кои постојано ги организираат животите на луѓето во одредени социо-историски контексти (Hennessy 2000). Слично на Хенеси, Борнман истакнува дека во согласност со логиката на овие „мастер наративи“, определени видови односи како и сексуализирани себности се институционализирани (Borneman 1992, Hennessy 2000).

Во исто време, Борнман ја истакнува важноста на капацитетот на поединецот за авторефлексија во процесот на создавање значења. Поконкретно, во идентификувањето на поединецот(ката) како инстанца во процесот на создавање на кохерентни „мастер наративи“, Борнман ја става социо-културната практика на произведување значења, како и субјектите, на крстопатот помеѓу државата (како модерна доминирачка структура) и поединецот(ката) (Borneman 1992). Слично размислување за идентитетите по оската на интеракција помеѓу дејствителноста и структурата, т.е. она што дозволува човечко

There are two aspects of Borneman's argument that I find crucial in developing the perspective on sexual identities beyond essentialism vs. social constructionism division. The first one has to do with his assertion that state could only be successful in legitimizing its claims on the population when individuals internalize particular categories and meanings and use it to construct their own lives in terms of shared “master narratives” – coherent stories that are utilized by both state and individuals (Borneman 1992). With his conception of coherent “master narratives” that shape personal experiences into something socially shared, Borneman comes close to Hennessy's notion of “social totalities” in terms of the underlying principles of social structuring which persistently organize people's lives in the particular socio-historical contexts (Hennessy 2000). Similar to Hennessy, Borneman points out that in accordance with the logic of these “master narratives,” specific kinds of relations as well as sexualized selves are institutionalized (Borneman 1992, Hennessy 2000).

At the same time, Borneman emphasizes the importance of the individual's capacity for self-reflection in the meaning-making process. More specifically, identifying the individual as an instance in the process of creation of coherent “master narratives,” Borneman places the socio-cultural practice of production of meanings as well as subjects at the intersection of the state (as a modern dominating structure) and the individual (Borneman 1992). Similar thinking about identities along axis of the interaction between agency and structure, i.e. the one that allows for human action that is nonetheless bounded by social structures is the one developed by

дејство кое е сепак врзано со социјални структури, е развиено од страна на Маргарет Самерс (Margaret Somers 1994). Истакнувајќи ја онтолошката димензија на наративите и наративноста преку која општествениот свет станува поимлив и преку која луѓето ги одредуваат своите социјални идентитети, Самерс предлага концепт *наративен идентитет* како наративност преку која луѓето ги конструираат своите идентитети потпирајќи се на приказните на располагање во одреден социо-историски контекст (Somers 1994). Тоа што е имплицитно и од тврдењето на Борнман и од тоа на Самерс е дека идентитетот станува идентитет само кога луѓето ќе ги интернализираат и ќе конструираат сопствено значење околу оваа интернализација.

Лезбеј-ност/Геј-ност: сексуален идентитет како практика на идентификацијата

Реконципирањето на сексуалниот идентитет како интер-акција помеѓу социо-културното и личното е предложено од страна на Тамсин Вилтон (Tamsin Wilton) со нејзиното преиспитување на „лезбејско“ во смисла на „лезбеј-ност“:

лезбеј-носта е производ на динамичките врски меѓу индивидуалната субјективност, телото и општественото [...] и на значењата кои се создаваат од или во рамките на тие односи.

(Wilton 1995: 30)

Со предлагање на „лезбеј-ност“ место „лезбејско“, Вилтон го отфрла статичкиот поим на идентитетот како даден или наметнат на пасивните поединци од страна на општествените структури, или детерминирани од „биологијата“. Место тоа, таа ги дефинира сексуалните идентитети како социјални процеси, двата сместени и произведени во содејство помеѓу

Margaret Somers (1994). Emphasizing the ontological dimension of narratives and narrativity through which social world is made intelligible and through which people constitute their social identities, Somers proposes a concept *narrative identity* as narrativity through which people construct their identities by relying on the stories available in particular socio-historical context (Somers 1994). What is implicit from both Borneman's and Sommers' argument is that identity becomes identity only when people internalize them and construct their own meaning around this internalization.

Lesbian-ness/gay-ness: sexual identity as a practice of identification

The re-conception of sexual identity as an inter-action between socio-cultural and personal is proposed by Tamsin Wilton with her reassessment of “lesbian” in terms of “lesbian-ness:”

lesbian-ness is a product of the shifting relationships among individual subjectivity, the body and the social [...], and of meanings constituted by/within those relationships.

(Wilton 1995: 30)

By proposing “lesbian-ness” instead of “lesbian,” Wilton rejects the static notion of identity as a given, either imposed on the passive individuals by social structures or determined by “biology.” Instead, she defines sexual identities as social processes both situated in and produced by the interface between the socio-cultural repertoire available in a particular historical context

социо-културниот репертоар достапен во определен историски контекст и „себноста“ во смисла на рефлексивна автонарација. Со други зборови, Вилтон го дефинира „лезбејско“ како нестабилна категорија, која е производ што произлегува од борбата помеѓу доминантните социо/културни значења присутни во одреден контекст и стварните поединечни субјективности, т.е. повеќекратното значење кое поединечните жени го извлекуваат од нивните искуства на играње на „лезбејско“ (ibid.).

Со нејзината концепција за сексуалниот идентитет како процес – практика на идентификација – Вилсон всушност го напушта премногу употребуваниот концепт на „идентитет“, предложен од страна на Брубејкер и Купер (Brubaker and Cooper 2000) неколку години подоцна во нивниот влијателен есеј „Отаде ‘Идентитетот’“. Тоа што е заедничко и во пристапот на Тамсин Вилтон и во пристапот на Брубејкер и Купер, е концептот на „идентитет“ како нешто кое се создава во интеракцијата помеѓу општественото и личното. Оттаму, според нив, многу е важно да се објасни динамиката во однос на идентитетот како практика и да се спецификуваат процесите што се истражуваат. За да го сторат тоа, Брубејкер и Купер особено ги воведуваат аналитичките категории на „себеразбирање“ и „себеидентификација“ како концепти кои може да ги објаснат начините на кои поединци(ки)те заемно дејствуваат со наметнатите категории и ги користат за да извлечат некаква смисла за себеси, своите постапки и реалните мноштвени и често контрадикторни општествени позиции кои ги заземаат (Brubaker and Cooper 2000).

Според мене, кога станува збор за сексуалноста, таквата реконцептуализација на идентитетот во смисла на идентификација отвора простор за истражување

and the “self” in terms of a reflexive self-narrative. In other words, Wilton identifies “lesbian” as an unstable category that is an emerging product of struggle between the dominant social/cultural meanings present in a particular context and the actual individual subjectivities, i.e. the multiple meanings individual women make out of their experiences of enacting “lesbian” (ibid.).

With her conception of sexual identity as a process – a practice of identification – Wilton actually abandons the overused concept of “identity”, proposed by Brubaker and Cooper (2000) a few years later in their influential essay “Beyond ‘Identity.’” What both Tamsin Wilton’s and Brubaker and Cooper’s approaches have in common is the concept of “identity” as something that comes into being within the interaction of the social and the personal. Hence, according to them, it is extremely important to account for the dynamics in relation with identity-as-a-practice and be more specific about the processes one explores. In order to do so, Brubaker and Cooper specifically introduce analytical categories of “self-understanding” and “self-identification” as the concepts that might explain the ways individuals interact with the imposed categories and use them in making sense of themselves, their actions and the actual multiple and often contradictory social positions they inhabit (Brubaker and Cooper 2000).

In my view, when it comes to sexuality, such reconceptualization of identity in terms of identification opens up a space for exploring the ways people handle the

на начините на кои луѓето се справуваат со модерната форма на сексуалност како идентитет што се базира на претпоставката на дадена стабилна одлика. Конкретно, употребата на концепциите на „себеразбирање“ и „себеидентификација“ место „идентитет“, ни овозможува да ги испитаме конкретните стратегии што луѓето кои за себе размислуваат како за „геј“/„лезбејка“ ги користат за да ги усогласат мноштвените, често контрадикторни позиции и идентификации со кои се соочува „себноста“ во контекстот на постојаната борба за создавање на овој идеал на унитарна „себност“. Со други зборови, проучувањето на процесите на идентификација ни овозможува да го испитуваме автоидентитетот во смисла и на фрагментација и на единство, со тоа што ќе ги истакнеме различните начини на кои поединците се справуваат со контекстуалната различност и зачувуваат кохерентен наратив на автоидентитет. Верувам дека еден пристап којшто се темели на претставата на „себеидентификација“ како процес на преговарање за мноштвените и контрадикторните значења и позиции, кои според Вилтон „лезбејското тело ги зазема и ги извршува на пропусниот менискус помеѓу општественото и себноста“, би отворил простор за преиспитување на аргументот за идентитетот како инхерентно исклучувачка практика (Wilton 1995).

Како претпоставка, низ целиот есеј јас предлагав пристап кон сексуалноста како идентитет којшто се базира на двете, на некој начин поврзани, линии на размислување, кои јас ги сметам за клучни во спроведување на историзирано истражување за сексуалните идентитети. Прво, мојата претпоставка беше дека сексуалноста е општествен тоталитет, којшто се вкрстува со други општествени тоталитети во организирањето на животот на луѓето во

modern form of sexuality as identity, which is based on the assumption of a given stable feature. In particular, the usage of conceptions of “self-understanding” and “self-identification” instead of “identity” allows us to examine the particular strategies that people who think about themselves in terms of “gay”/“lesbian” use in order to make a coherence between multiple, often contradictory positions and identifications that the “self” is faced with in the context of constant struggle for forging this ideal of a unitary “self.” In other words, exploration of the processes of identifications enables us to examine the self-identity in terms of both fragmentation and unity by highlighting different ways individuals handle the contextual diversity and preserve a coherent narrative of self-identity. I believe that an approach based on the notion of “self-identification” as a process of negotiation of the multiple and contradictory meanings and positions that, according to Wilton, “the lesbian body inhabits and enacts at the permeable meniscus between the social and the self” would open up a space to challenge the argument about identity as inherently exclusionary practice (Wilton 1995).

To surmise, all throughout this paper, I have proposed an approach to sexuality-as-identity that is based on the two, in a way related, lines of reasoning, which I find crucial in conducting historicized research about sexual identities. Firstly, my assumption was that sexuality is a social totality, which intersects with other social totalities in organizing people’s lives in the particular historical moment. Following the logic of historical materialism, I maintain that in the sexual identities research it is

определен историски момент. Следејќи ја логиката на историскиот материјализам, јас сметам дека во истражувањето на сексуалниот идентитет е важно да се откријат начините на кои политичките и економските сили присутни во даден социо-историски контекст се формираат од доминантните дискурси на сексуалноста, заедно со нивните институционализирани форми. Користејќи го ова гледиште, би можеле да ги изложиме конкретните механизми на производство и зачувување на принудувачката хетеросексуалност како доминантен облик на сексуалност во глобалниот капитализам, како и да размислуваме за субјектите како за мноштвено позиционирани, комплексни, контрадикторни, но истовремено сместени во систематски произведени субјектни позиции.

Второ, мојата цел беше да ги нагласам концепциите за сексуален идентитет којшто е производ на заемно дејство помеѓу макро процесите на општественото структурирање, од една страна, и поединични практики на применување на категориите „лезбејка“/„геј“ во процесите на себеразбирање. На овој начин, со тоа што ќе се земат предвид и случајностите на идентификациските процеси и нивната релативна временска трајност којашто е последица на поголемите процеси на социјално структурирање, се отвора простор за истражување на посебните начини и стратегии кои ги применуваат лезбејките и геј лицата за помирување на контрадикциите на идентификувањето како „лезбејка“/„геј“ во однос на другите модели на припаѓање, како и идентификациите кои ги изведуваат во нивните секојдневни животни практики. Со други зборови, комбинирањето на историзираната претстава за сексуалните идентитети со преиспитувањето на идентитетот во смисла на

important to expose the ways the dominant discourses of sexuality, together with their institutionalized forms, are informed by the political and economic forces present in a particular socio-historical context. By utilizing this view, we will be able to expose the specific mechanisms of production and maintenance of coercive heterosexuality as a dominant form of sexuality in the global capitalism as well as to think of subjects as multiply positioned, complex, contradictory, but at the same time situated in the systematically produced subject positions.

Secondly, my aim was to emphasize the conceptions of sexual identity that is a product of the interaction between macro processes of social structuring on the one hand and the individual practices of applying the categories of “lesbian”/“gay” in the processes of self-understanding. In this way, taking into account both the contingencies of identification processes and relative durability over time that is effect of the larger processes of social structuring opens up a space to explore the particular ways and strategies lesbians and gays employ in order to reconcile the contradictions of identifying as “lesbian/gay” in relation to other modes of belonging and identifications enacted in their daily life practices. In other words, combining the historicized notion of sexual identities with re-evaluation of identity in terms of practice of identification will allow us to think of instability of identities without falling into a trap of “clichéd constructivism” and to move beyond the conception of identity as an intrinsically exclusionary practice.

практика на идентификување, ќе ни дозволи да размислуваме за нестабилноста на идентитетите без да паднеме во замката на „клишеизиран конструктивизам“ и да го надминеме концептот на идентитетот како суштествено исклучувачка практика.

Превод од англиски јазик: Родна Русковска

Белешки:

1. Првиот том е објавен во 1976 година; првиот превод на англиски јазик се појави во 1977 година (Foucault 1988).
2. За пример, види го познатото дело на John Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago: University of Chicago Press, 1980).
3. Види Mary McIntosh, „The Homosexual Role“ во Kenneth Plummer, ed., *The Making of the Modern Homosexual* (London: Hutchinson, 1981[c1968]) и Jeffrey Weeks, *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present* (London: Quartet Books, 1977).
4. За пример, види Kenneth Plummer, ed., *The Making of the Modern Homosexual* (London: Hutchinson, 1981); John D’Emilio, *Making Trouble: Essays on Gay History, Politics and the University* (New York: Routledge, 1992); и John D’Emilio, „Capitalism and Gay Identity,“ in Ablove, Henry et al., eds., *The Lesbian and Gay Studies Reader*, (New York and London: Routledge, 1993); David M. Halperin, „Is there a History of Sexuality?“ in Henry Ablove, et al., eds. *The Lesbian and Gay Studies Reader* (New York and London, 1993).

Notes:

1. The first volume was published in 1976; the first English translation appeared in 1977 (Foucault 1988).
2. For example, see John Boswell’s famous work *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago: University of Chicago Press, 1980).
3. See Mary McIntosh, “The Homosexual Role,” in Kenneth Plummer, ed., *The Making of the Modern Homosexual* (London: Hutchinson, 1981[c1968]) and Jeffrey Weeks, *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present* (London: Quartet Books, 1977).
4. See for example Keneth Plummer, ed., *The Making of the Modern Homosexual* (London: Hutchinson, 1981); John D’Emilio, *Making Trouble: Essays on Gay History, Politics and the University* (New York: Routledge, 1992); and John D’Emilio, “Capitalism and Gay Identity,” in Ablove, Henry et al., eds., *The Lesbian and Gay Studies Reader*, (New York and London: Routledge, 1993); David M. Halperin, “Is there a History of Sexuality?“ in Henry Ablove, et al., eds. *The Lesbian and Gay Studies Reader* (New York and London, 1993).

5. Хенеси го користи терминот „општествен тоталитет“ за да ги дефинира социјалните структури кои непрекинато ги организираа животите на луѓето во разни социо-историски контексти (Hennessy 2000).
6. Расправајќи за природата на идеологијата, Алтисер (Althusser 1971) го поставува концептот на *субјективој* како конститутивна категорија на сета идеологијата. Според Алтисер, идеологијата функционира на начин што ги трансформира сите поединци во субјекти во процесот на *интерпелација*. На овој начин, процесот на *интерпелација* – централен за Алтисеровата теорија на државата – ги објаснува механизмите на подлегнување на поединците на владејачката идеологија. Како „секогаш-веќе субјекти“, поединците се интерпелираат со механизми на огледувачко препознавање на Субјектот кое резултира во препознавањето на субјектот на други субјекти и на самиот/самата себе си. На тој начин Алтисер ја открива идеологијата како погрешно препознавање, како механизам на репродуцирање на експлоатирачки односи со подлегнување на субјектите (Althusser 1971: 171).
5. Hennessy uses the term “social totality” to define the social structures which have persistently organized people’s lives in different socio-historical contexts (Hennessy 2000).
6. Discussing the nature of ideology, Althusser (1971) posits the concept of *subject* as a constitutive category of all ideology. According to Althusser, the ideology functions in such way that it transforms all the individuals into subjects by the process of *interpellation*. In this way, the process of *interpellation* – central for Althusser’s theory of state – explains the mechanisms of subjection the individuals to the ruling ideology. Being “always-already subjects” individuals are interpellated by the mechanism of mirror recognition of the Subject, which results in subjects recognition of other subjects and him/herself. In that way Althusser exposes the ideology as misrecognition, as mechanism of reproduction of the exploitive relations of production by subjecting the subjects (Althusser 1971: 171).

Библиографија:

- Althusser, Louis. 1997[1969]. Contradiction and Overdetermination. In *For Marx*. London: Verso.
- _____. 1971. Ideology and Ideological State Apparatuses (Notes towards an Investigation). In *Lenin and Philosophy, and Other Essays*, London: New Left Books.
- Borneman, John. 1992. *Belonging in the two Berlins: Kin, State, Nation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brubaker, Rogers and Frederick Cooper. 2000. Beyond ‘Identity.’ *Theory and Society* 29: 1-47
- Butler, Judith. 1993a. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of “Sex.”* New York: Routledge.
- _____. 1993b. Imitation and Gender Insubordination. In *The Lesbian and Gay Studies Reader*. Edited by Henry Abelove *et al.* New York and London: Routledge.

References:

- Althusser, Louis. 1997[1969]. Contradiction and Overdetermination. In *For Marx*. London: Verso.
- _____. 1971. Ideology and Ideological State Apparatuses (Notes towards an Investigation). In *Lenin and Philosophy, and Other Essays*, London: New Left Books.
- Borneman, John. 1992. *Belonging in the two Berlins: Kin, State, Nation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brubaker, Rogers and Frederick Cooper. 2000. Beyond ‘Identity.’ *Theory and Society* 29: 1-47
- Butler, Judith. 1993a. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of “Sex.”* New York: Routledge.
- _____. 1993b. Imitation and Gender Insubordination. In *The Lesbian and Gay Studies Reader*. Edited by Henry Abelove *et al.* New York and London: Routledge.

- Castells, Manuel. 1997. *The Power of Identity*. Cambridge, Mass: Blackwell.
- Foucault, Michael. 1991. Governmentality. In *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Edited by Graham Burchel et al. Chicago: University of Chicago Press.
- _____. 1988 [1977]. *The History of Sexuality*. Vol. 1. New York: Vintage Books.
- Fuss, Diane. 1989. *Essentially Speaking. Feminism, Nature and Difference*. New York and London: Routledge.
- Giddens, Anthony. 1993. *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Hennessy, Rosemary. 2000. *Profit and Pleasure: Sexual Identities in Late Capitalism*. New York: Routledge.
- _____. 1993a. *Materialist Feminism and the Politics of Discourse*. New York: Routledge.
- _____. 1993b. Queer Theory: A Review of the 'Differences' Special Issue and Wittig's 'The Straight Mind.' *Signs* 18, 4: 964-973.
- Lury, Celia. 1995. The Rights and Wrongs of Culture: Issues of Theory and Methodology. In *Feminist Cultural Theory: Process and Production*. Edited by Beverley Skeggs. Manchester: Manchester University Press.
- Somers, R. Margaret. 1994. The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach. *Theory and Society* 23: 605-649.
- Wilton, Tamsin. 1995. *Lesbian Studies: Setting an Agenda*. London: Routledge.
- Castells, Manuel. 1997. *The Power of Identity*. Cambridge, Mass: Blackwell.
- Foucault, Michael. 1991. Governmentality. In *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Edited by Graham Burchel et al. Chicago: University of Chicago Press.
- _____. 1988 [1977]. *The History of Sexuality*. Vol. 1. New York: Vintage Books.
- Fuss, Diane. 1989. *Essentially Speaking. Feminism, Nature and Difference*. New York and London: Routledge.
- Giddens, Anthony. 1993. *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Hennessy, Rosemary. 2000. *Profit and Pleasure: Sexual Identities in Late Capitalism*. New York: Routledge.
- _____. 1993a. *Materialist Feminism and the Politics of Discourse*. New York: Routledge.
- _____. 1993b. Queer Theory: A Review of the 'Differences' Special Issue and Wittig's 'The Straight Mind.' *Signs* 18, 4: 964-973.
- Lury, Celia. 1995. The Rights and Wrongs of Culture: Issues of Theory and Methodology. In *Feminist Cultural Theory: Process and Production*. Edited by Beverley Skeggs. Manchester: Manchester University Press.
- Somers, R. Margaret. 1994. The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach. *Theory and Society* 23: 605-649.
- Wilton, Tamsin. 1995. *Lesbian Studies: Setting an Agenda*. London: Routledge.